

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

meddelat i Stockholm den 25 februari 2021

Mål nr

Ö 6635-19

PARTER

Klagande

Skatteverket

Rättsavdelningen

171 94 Solna

Ombud: Verksjurist MZ

Motparter

1. RM

2. Ferratum Sweden AB

c/o Lexana Juridik AB

Grev Turegatan 3

114 46 Stockholm

3. MM

Dok.Id 192610

HÖGSTA DOMSTOLEN	Postadress	Telefon 08-561 666 00	Expeditionstid
Riddarhustorget 8	Box 2066	Telefax -	08:45–12:00
	103 12 Stockholm	E-post:	13:15–15:00
		hogsta.domstolen@dom.se	
		www.hogstادمstolen.se	

4. OPR Finance AB

c/o Svea Inkasso AB

169 81 Solna

5. PRA Group Sverige AB, 556189-4493

753 83 Uppsala

6. Resurs Bank AB, 516401-0208

Box 22337

250 25 Helsingborg

7. SEB Kort AB

Inkassoavdelningen A S4

106 40 Stockholm

8. Svea Ekonomi AB Företagskredit

Svea Inkasso AB

169 81 Solna

9. Swedbank Hypotek AB

c/o Intrum Justitia AB

Swedbank AB Kravenheten

105 24 Stockholm

10. Wasa Kredit AB, 556311-9204

Box 199

701 43 Örebro

SAKEN

Skuldsanering

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Göta hovrätts beslut 2019-12-10 i mål ÖÄ 1941-19

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta domstolen avslår Skatteverkets överklagande.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

Skatteverket har yrkat att Högsta domstolen upphäver Kronofogdemyndighetens beslut att bevilja RM F-skuldsanering.

RM har motsatt sig ändring av hovrättens beslut.

Svea Inkasso har ställt sig bakom Skatteverkets överklagande. Övriga borgenärer har inte yttrat sig eller har förklarat att de överlåter åt domstolen att besluta i målet.

SKÄL

Bakgrund

1. Kronofogdemyndigheten beslutade i januari 2019 att bevilja RM skuldsanering för företagare (F-skuldsanering). Av Kronofogdemyndighetens utredning framgår i huvudsak följande. RM bedrev mellan 2009 och 2013 verksamhet i den enskilda firman RM Bygg. Därefter bedrevs verksamheten i bolaget Rikard Möller Bygg AB, där han var ensam ägare och styrelseledamot. Som mest hade företaget elva anställda. Under våren 2015 och återigen 2016 drabbades RM av allvarlig sjukdom med följd att han under en längre period inte kunde arbeta. Vid denna tid ställde också en av bolagets

största kunder tillfälligt in sina betalningar, vilket innebar att likviditeten snabbt försämrades. Den 26 april 2017 försattes Rikard Möller Bygg AB i konkurs efter egen ansökan. RM anställdes därefter av ett större byggbolag.

2. I mars 2018 beslutade förvaltningsrätten att RM solidariskt med bolaget skulle betala bolagets obetalda skatter och avgifter på drygt 900 000 kr. Det skedde med stöd av reglerna om företrädaransvar i 59 kap. 13 § skatteförfarandelagen (2011:1244). Beloppen hade förfallit till betalning under perioden februari–april 2017. Den skuldbörda som omfattas av beslutet om F-skuldsanering uppgår till drygt 2,8 miljoner kr.

3. Tingsrätten och hovrätten har fastställt Kronofogdemyndighetens beslut om F-skuldsanering.

Prejudikatfrågan

4. Prejudikatfrågan är om en näringsverksamhet har drivits på ett oförsvarligt sätt enligt 9 § 1 lagen (2016:676) om skuldsanering för företagare (F-skuldsaneringslagen), när gäldenären har ålagts betalningsskyldighet enligt företrädaransvaret i skatteförfarandelagen.

Skuldsanering för företagare

5. F-skuldsaneringslagen trädde i kraft den 1 november 2016. Lagen innehåller bestämmelser om en särskild form av skuldsanering för företagare och närstående till företagare.

6. Vid lagens tillkomst uttalades i förarbetena att särskilda regler om skuldsanering för företagare borde införas för att minska riskerna med företagande och ge fler en möjlighet till en andra chans. Att starta och driva företag innebär ett risktagande och det finns alltid en viss fara för att satsningen inte går som planerat. Det måste, enligt vad som uttalades, tillåtas att en seriös företagare misslyckas. Samtidigt måste snedvriden konkurrens och illojala

beteenden motverkas. Det huvudsakliga syftet angavs vara rehabiliterande i ekonomiskt hänseende; svårt skuldsatta företagare borde få en möjlighet att lösa sina ekonomiska problem. Det rehabiliterande syftet måste dock vägas mot borgenärernas intresse av att få behålla sin fordringsrätt orörd eller att i vart fall få så stor utdelning som möjligt. (Jfr prop. 2015/16:125 s. 48 ff. och 103 f.)

Villkor för F-skuldsanering

Inledning

7. F-skuldsanering får beviljas om villkoren i 6–11 §§ F-skuldsaneringslagen är uppfyllda.

8. Ett villkor är att gäldenären är en företagare som har varit engagerad i en näringsverksamhet och hans eller hennes skuldbörda till huvudsaklig del anknyter till verksamheten (6 § 1). Det krävs att gäldenären är kvalificerat insolvent och har sina huvudsakliga intressen i Sverige (7 och 8 §§). Om gäldenären tidigare har beviljats skuldsanering, får F-skuldsanering beviljas endast om det finns särskilda skäl (11 §).

Oförsvarlighetsprövningen

9. Som en särskild avslagsgrund gäller att F-skuldsanering inte får beviljas om företagarens näringsverksamhet drivs eller har drivits på ett oförsvarligt sätt (9 § 1). Genom oförsvarlighetsprövningen ska det säkerställas att endast seriösa näringsidkare kommer att omfattas av möjligheterna till F-skuldsanering; företagaren får därför i sin verksamhet inte ha agerat på ett sätt som framstår som illojalt mot borgenärer eller det allmänna. (Jfr prop. 2015/16:125 s. 120 ff.)

10. För att leda till avslag måste misskötsamheten alltså kunna karakteriseras som oförsvarlig. Det innebär att misskötsamheten ska ha varit av allvarligare slag. Med andra ord finns det enligt 9 § 1 F-skuldsaneringslagen ett utrymme för F-skuldsanering även efter ett olämpligt agerande från

gäldenärens sida. Enbart det förhållandet att företaget är eller har varit i dröjsmål med betalning av skulder eller visat annan misskötsamhet mot någon enskild eller allmän borgenär medför därför inte att näringsverksamheten drivs eller har drivits på ett oförsvarligt sätt. Att näringsverksamheten har skulder till staten medför således inte utan vidare att verksamheten ska betraktas som oseriös.

11. Det ska göras en helhetsbedömning. Då beaktas sådant som skuldernas storlek, den tid som misskötsamheten har varat och i vilken utsträckning som det har förekommit upprepade förseelser. (Jfr prop. 2015/16:125 s. 123 och 245.)

12. Det måste vara möjligt att inom ramen för en sådan bedömning väga in de bakomliggande orsakerna. Det kan sålunda vara fråga om att situationen har sin upprinnelse i yttre händelser – exempelvis uteblivna betalningar från en kund – som gäldenären har haft svårt att förutse eller gardera sig mot, men som så långt möjligt hanteras på ett rimligt och ansvarsfullt sätt av gäldenären gentemot borgenärer och det allmänna. Är det fråga om en verksamhet som har bedrivits under lång tid bör misskötsamheten också kunna bedömas i det perspektivet och det bör då beaktas om misskötsamheten framstår som tillfällig och ovanlig i verksamheten.

13. I propositionen ges flera exempel på vad som kan tala för att F-skuld-sanering inte får beviljas. Det framhålls samtidigt att det måste göras en helhetsbedömning av om en verksamhet drivs eller har drivits på ett oförsvarligt sätt. Det är värt att notera att flera av exemplen synes ha sitt ursprung i Nystartsutredningens lagförslag. Regeringen frångick emellertid under den fortsatta beredningen av lagstiftningsärendet flera av de utgångspunkter som utredningsförslaget vilade på, bland annat att staten som borgenär skulle särbehandlas i förhållande till andra borgenärer, och tog bort den uttryckliga lagregleringen om skatte- och avgiftsskulder. (Se prop. 2015/16:125 s. 120 ff. och 245 ff.; jfr SOU 2014:44 s. 46 och 194 ff.)

14. De exempel som anges i propositionen måste därför ses i ljuset av vad som nu sagts och bör inte var för sig ges avgörande betydelse vid tillämpningen i det enskilda fallet. I stället får de ingå som faktorer bland andra i den helhetsbedömning som ska göras vid oförsvarlighetsprövningen. Utgångspunkten måste tas i den gällande lagtexten och de syften som bär upp regleringen, nämligen att avskilja företagare som bedrivit en oseriös och illojal näringsverksamhet från möjligheterna att beviljas F-skuldsanering (se p. 6).

Oförsvarlighetsprövningen vid företrädaransvar enligt skatteförfarandelagen

15. När det gäller ansvaret för skulder som uppkommer i aktiebolag och andra juridiska personer är utgångspunkten att ansvaret endast ligger på den juridiska personen och att krav inte kan riktas mot dess företrädare. Regleringen i 59 kap. 13 § skatteförfarandelagen innebär att en företrädare för en juridisk person, som uppsåtligt eller av grov oaktsamhet inte har betalat skatt eller avgift, kan bli skyldig att tillsammans med den juridiska personen betala skatten eller avgiften. Betalningsskyldigheten är knuten till den tidpunkt vid vilken skatten eller avgiften ursprungligen skulle ha betalats. Om det finns särskilda skäl, får företrädaren, enligt 59 kap. 15 §, helt eller delvis befrias från betalningsskyldigheten. Mål om företrädaransvar handläggs av förvaltningsdomstol efter ansökan av Skatteverket.

16. En dom om företrädaransvar har i förarbetena till F-skuldsaneringslagen angetts som ett exempel på vad som normalt ska medföra att F-skuldsanering inte kan komma i fråga, om det inte undantagsvis framkommer nya omständigheter vid skuldsaneringen som inte har beaktats vid prövningen i förvaltningsdomstol (se prop. 2015/16:125 s. 124, jfr även SOU 2014:44 s. 199 f.).

17. De exempel som anges i propositionen bör dock, som tidigare konstaterats, inte var för sig ges avgörande betydelse vid tillämpningen i det enskilda fallet; de bör ses som faktorer bland andra att väga in i den helhetsbedömning

som ska göras vid oförsvarlighetsprövningen (se p. 13 och 14). Det gäller även vad som sägs om företrädaransvar enligt skatteförfarandelagen. Någon presumtion för att näringsverksamheten vid ett ådömt företrädaransvar enligt skatteförfarandelagen ska ses som oförsvarlig enligt 9 § 1 F-skuldsaneringslagen, som propositionstexten i denna del synes ge vid handen, bör därför inte anses föreligga.

Skälighetsbedömningen

18. En ytterligare förutsättning för att beviljas F-skuldsanering är att det är skäligt med hänsyn till gäldenärens personliga och ekonomiska förhållanden (se 10 §). Vid den bedömningen ska särskilt beaktas omständigheterna vid skuldernas tillkomst, de ansträngningar gäldenären har gjort för att fullgöra sina förpliktelser och det sätt på vilket gäldenären har medverkat under handläggningen av ärendet om F-skuldsanering, exempelvis genom att sköta sina betalningar efter inledandebeslutet. Även F-skuldsaneringens betydelse för gäldenärens framtida förvärvsförmåga är av betydelse.

19. Frågan om skälighet ska avgöras genom en helhetsbedömning av alla relevanta omständigheter. Vid den bedömningen ska sådana omständigheter som redan har vägts in vid en prövning enligt 9 § och då gällt frågan om näringsverksamheten har bedrivits på ett oförsvarligt sätt på nytt kunna beaktas tillsammans med övriga omständigheter (jfr prop. 1993/94:123 s. 96 och prop. 2015/16:125 s. 247 f.).

20. Skälighetsbedömningen enligt 10 § ska ta sikte på gäldenärens hela situation. Den inbegriper även sådana ekonomiska förhållanden som inte är kopplade till näringsverksamheten utan mer rör gäldenärens privatekonomi, men ska därutöver omfatta en gäldenärs personliga förhållanden. Det är möjligt att väga in också vad som har skett efter det att näringsverksamheten har hamnat i ekonomiska svårigheter. Vid bedömningen kan dessutom andra

relevanta omständigheter än de som uttryckligen angetts i bestämmelsen få betydelse.

21. Ytterst syftar prövningen enligt 10 § till att F-skuldsaneringen i ett bredare perspektiv än det som följer av 9 § framstår som skälig.

Bedömningen i detta fall

22. RM är kvalificerat insolvent och uppfyller även i övrigt de allmänna förutsättningarna för en F-skuldsanering i 6–8 och 11 §§. Den fråga som i första hand återstår att bedöma är om RMs näringsverksamhet har drivits på ett oförsvarligt sätt och om han alltså av den anledningen inte ska beviljas F-skuldsanering.

23. RM har drivit sin verksamhet klanderfritt under många år. De skulder som företrädaransvaret omfattar har förfallit till betalning kort tid (tre månader) före konkursutbrottet. Även om det sammantaget rör sig om ett relativt stort skuldbelopp är det fråga om uteblivna betalningar under en begränsad period sett till hela den tid som verksamheten har bedrivits.

24. De uteblivna betalningarna kan huvudsakligen förklaras med att en av de största kunderna hos RMs företag ställde in sina betalningar. Det ledde till att företaget drabbades av en likviditetsbrist och därför inte kunde betala bland annat utgående mervärdesskatt. Det handlar således inte om att RM har försökt undandra skatt från det allmänna eller att han vidtagit riskfyllda eller olämpliga åtgärder. Mot den bakgrunden och med beaktande av hur verksamheten sköts i övrigt kan den omständigheten att han är betalningsskyldig enligt företrädaransvaret – vid en helhetsbedömning – inte leda till slutsatsen att hans verksamhet har drivits på ett oförsvarligt sätt.

25. Det får vidare, trots utdömt företrädaransvar, anses skäligt med hänsyn till RMs personliga och ekonomiska förhållanden att bevilja honom F-skuldsanering. Vid denna bedömning har särskilt beaktats att RM medverkat i

förfarandet och försökt göra rätt för sig samt att en F-skuldsanering har stor betydelse för hans framtida förvärvsförmåga.

26. Skatteverkets överklagande ska därmed avslås.

I avgörandet har deltagit justitieråden Gudmund Toijer, Johnny Herre, Agneta Bäcklund, Stefan Reimer (referent) och Cecilia Renfors
Föredragande har varit justitiesekreteraren Maria Arnell